

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRỊNH THỊ HUYỀN THƯƠNG

TRUYỆN VÀ KÝ LA QUÁN MIÊN

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC

Người hướng dẫn khoa học: TS. LÊ HỒNG MY

Thái Nguyên - Năm 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi. Các nội dung nêu trong luận văn là kết quả làm việc của tôi và chưa được công bố trong bất cứ công trình nào.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2014

Tác giả luận văn

Trịnh Thị Huyền Thương

**Xác nhận
của khoa chuyên môn**

**Xác nhận
của người hướng dẫn khoa học**

TS. Lê Hồng My

Luận văn đã được chỉnh sửa theo đóng góp ý kiến của Hội đồng khoa học
chấm luận văn ngày 07 tháng 06 năm 2014 tại trường Đại học Sư phạm - Đại
học Thái Nguyên.

**Xác nhận
của khoa chuyên môn**

**Xác nhận
của người hướng dẫn khoa học**

TS. Lê Hồng My

MỤC LỤC

Trang

Trang bìa phụ

Lời cam đoan

MỤC LỤCiv

PHẦN MỞ ĐẦU 1

1. Lí do chọn đề tài..... 1

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề 3

3. Mục đích nghiên cứu..... 7

4. Nhiệm vụ nghiên cứu 8

5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu..... 8

6. Phương pháp nghiên cứu..... 9

7. Đóng góp của luận văn..... 10

8. Bố cục của luận văn 10

PHẦN NỘI DUNG 11

Chương 1. LA QUÁN MIÊN – NHÀ VĂN DÂN TỘC THÁI (THỜI KÌ HIỆN ĐẠI) 11

1.1. Khái quát về văn xuôi dân tộc Thái thời kì hiện đại 11

1.1.1. Đội ngũ sáng tác 11

1.1.2. Thể loại..... 12

1.1.3. Nội dung..... 15

1.1.4. Nghệ thuật 19

1.2. Giới thiệu nhà văn La Quán Miên..... 22

1.2.1. Hành trình đến với văn chương..... 22

1.2.2. Những yếu tố ảnh hưởng đến sáng tác của La Quán Miên..... 24

Chương 2. CUỘC SỐNG VÀ CON NGƯỜI MIỀN NÚI TRONG TRUYỆN VÀ KÝ CỦA LA QUÁN MIÊN 34

2.1. “Bức tranh” cuộc sống 34

2.1.1. Khung cảnh thiên nhiên mang đậm dấu ấn miền núi	34
2.1.2. Phong tục tập quán của đồng bào các dân tộc thiểu số Nghệ An	38
2.1.3. Những dấu tích lịch sử trên đất Nghệ An	47
2.1.4. Một số đổi thay không thuận chiều	50
2.1.4.2. Những “va đập” của đời sống “kinh tế thị trường” đối với người dân miền núi	54
2.2. Hình ảnh con người miền núi trong truyện và ký La Quán Miên.....	57
2.2.1. Những con người chất phác, hồn hậu	57
2.2.2. Những con người có số phận bất hạnh, khổ đau.....	61
2.2.3. Người trí thức vùng cao giàu nhiệt huyết, khát khao vươn lên, mang lại hạnh phúc cho bản làng.....	63
Chương 3. MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM NGHỆ THUẬT TRONG TRUYỆN VÀ KÝ CỦA LA QUÁN MIÊN	68
3.1. Tính chất giao thoa thể loại giữa truyện và ký.....	68
3.1.1. Chất liệu nghệ thuật giàu tính xác thực.....	68
3.1.2. Người trần thuật là người tham gia, chứng kiến các tình tiết, sự kiện.....	72
3.2. Ảnh hưởng cốt truyện dân gian.....	77
3.2.1. Cốt truyện theo trình tự thời gian.....	77
3.2.2. Lối kết thúc có hậu, theo quy luật nhân quả	79
3.2.3. Cấu trúc truyện ngắn gọn, tự nhiên và linh hoạt.....	81
3.3. Ngôn ngữ gần với cách diễn đạt của đồng bào Thái.....	84
KẾT LUẬN.....	94
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	96

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Từ sau Cách mạng tháng Tám năm 1945, đặc biệt là từ những năm 60 trở lại đây, văn học các dân tộc thiểu số đã vận động, phát triển nhanh chóng và đạt được những thành tựu đáng ghi nhận. Đội ngũ sáng tác ngày càng đông đảo, các thể loại ngày càng phong phú. Thành tựu đó đã được khẳng định trong Nghị quyết Trung ương V khóa VIII: “...văn học các dân tộc thiểu số có bước tiến đáng kể. Đội ngũ những nhà văn hóa người dân tộc thiểu số phát triển cả về số lượng lẫn chất lượng, đã có những đóng góp quan trọng vào hầu hết các lĩnh vực văn học nghệ thuật” [13, tr.44].

Mặc dù xuất hiện muộn hơn so với thơ ca nhưng văn xuôi các dân tộc thiểu số đã nhanh chóng phát triển và đóng góp vào thành tựu của văn xuôi Việt Nam thời kì hiện đại. Trong đó, hai thể loại truyện và ký đã xuất hiện những tác phẩm có giá trị. Sự thành công của hai thể loại này đã được ghi nhận và phản ánh qua các giải thưởng ở trong nước và khu vực. Tiêu biểu như: Vi Hồng với truyện ngắn “**Ngôi sao đỏ trên núi Phja Hoàng**” (Giải nhì của Tổng hội sinh viên Việt Nam năm 1960), “**Cây su su noọng Ỗ**” (Giải nhì của báo Người giáo viên nhân dân năm 1962)...; Vương Trung với truyện ngắn “**Hoa trong men**”, Lò Văn Sỹ với “**Người bán hàng trên Cò Mạ**” và Hoàng Hạc với “**Ké Nàm**” (Giải khuyến khích cuộc thi truyện ngắn trên báo Văn nghệ, 1964); Cao Duy Sơn với tập truyện ngắn “**Ngôi nhà xưa bên suối**” (Giải thưởng của Hội Nhà văn Việt Nam năm 2008 và giải thưởng Văn học Asean năm 2009).v.v...

Đóng góp vào sự phát triển và thành công chung của văn xuôi các dân tộc thiểu số Việt Nam có nhà văn La Quán Miên. Ông là một trong những nhà văn tiêu biểu của văn học dân tộc Thái thời kì hiện đại. Sinh ra và lớn lên trong nguồn mạch văn hóa của dân tộc mình, ông gắn bó, yêu quý và tự hào biết bao về truyền thống văn hóa, lịch sử của đồng bào dân tộc Thái và các dân tộc anh em.

Từ nguồn mạch ấy, sáng tác của La Quán Miên thấm đẫm niềm tự hào về truyền thống lịch sử và truyền thống văn hóa của quê hương. Bên cạnh đó, nhà văn còn phản ánh chân thực, sinh động hiện thực cuộc sống và con người miền núi trong cuộc sống hiện tại; từ đó gửi gắm đến bạn đọc bao điều suy nghĩ, trăn trở, khát khao về sự đổi mới của quê hương, đất nước. Qua những trang viết vừa chân thực vừa giàu cảm xúc của mình, La Quán Miên đưa độc giả đến với cuộc sống của đồng bào dân tộc Thái và các dân tộc thiểu số vùng cao; cùng nhà văn cảm thông, chia sẻ những khó khăn, vất vả, nỗi buồn, niềm vui.v.v..của người dân miền núi. Bên cạnh đó, những sắc thái riêng trong cách cảm, cách nghĩ và trong “lời ăn tiếng nói” hàng ngày của đồng bào dân tộc Thái cũng sống động trên trang viết của nhà văn. Chính điều này cũng góp phần tạo nên giá trị đặc sắc của truyện và ký La Quán Miên, giúp cho tác phẩm của ông đi vào đời sống văn học, mang lại những vinh dự cho nhà văn trong quá trình sáng tác. Ông được kết nạp vào Hội Nhà văn Việt Nam. Nhiều tác phẩm của La Quán Miên đã được nhận giải thưởng văn học; trong đó, truyện và ký là hai thể loại chính và đạt được nhiều thành công của tác giả.

Tìm hiểu tình hình nghiên cứu văn học các dân tộc thiểu số, chúng tôi nhận thấy có nhiều công trình hoặc bài viết nghiên cứu về văn học dân gian dân tộc Thái ở nhiều góc độ (loại thể, thi pháp hoặc các tác phẩm tiêu biểu) như: cuốn *Văn học dân gian các dân tộc ít người ở Việt Nam* (Nxb Đại học và THCN Hà Nội, 1983) của tác giả Võ Quang Nhơn; cuốn *Văn học dân gian dân gian Việt Nam* (Nxb Giáo dục, 1991) của tác giả Đỗ Bình Trị; cuốn *Đóng góp của các dân tộc nhóm ngôn ngữ Tày – Thái trong tiến trình lịch sử Việt Nam* (Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, 2006) của Viện Việt Nam học và Khoa học phát triển; *Giá trị truyện thơ Xống chụ son sao (Tiễn dặn người yêu) của dân tộc Thái* (Tạp chí Nghiên cứu văn học, số 5, 1961) của tác giả Mạc Phi; *Thử tìm hiểu nguồn gốc truyện U Thên của người Thái ở Việt Nam* (Tạp chí Văn hóa dân gian, số 4, 1991) của Nguyễn Tấn Đắc...Bên cạnh đó, nhiều tác

giả luận văn Thạc sĩ, luận án Tiến sĩ đã dành nhiều công sức và tâm huyết nghiên cứu về văn học dân gian dân tộc Thái như: tác giả Ngô Thị Thanh Quý với đề tài *Nghiên cứu thi pháp truyện thơ Tiễn dặn người yêu dân tộc Thái*, luận văn Thạc sĩ Ngữ văn, Đại học sư phạm Thái Nguyên (2001); tác giả Lò Xuân Dừa với đề tài *Bước đầu tìm hiểu một vài đặc điểm của truyện thơ Thái “Chàng Lú – nàng Ủa” về phương diện thi pháp*, luận văn Thạc sĩ Ngữ văn, Đại học Sư phạm Hà Nội (2002); tác giả Nguyễn Ngọc Bảo với đề tài *Góp phần tìm hiểu thi pháp truyện thơ tiễn dặn người yêu của dân tộc Thái*, luận văn Thạc sĩ Ngữ văn, Đại học Sư phạm Hà Nội (2005); tác giả Phạm Đăng Xuân Hương nghiên cứu *Đặc điểm thể loại của sử thi Chương ở Việt Nam - Trường hợp Chương Hân của người Thái – Tây Bắc*, luận án Tiến sĩ Ngữ văn, Đại học Sư phạm Hà Nội (2013);... Trong khi đó, văn xuôi dân tộc Thái thời kì hiện đại chưa được nghiên cứu sâu, số công trình còn ít. Trong tình hình đội ngũ sáng tác của văn học dân tộc Thái chưa mạnh bằng dân tộc Tày, việc tập trung nghiên cứu sáng tác của một tác giả người dân tộc Thái không chỉ có giá trị khoa học mà còn có ý nghĩa khích lệ, động viên và góp phần tạo động lực cho sự phát triển. Từ quan niệm đó, với mong muốn tìm hiểu và xác định sự đóng góp của La Quán Miên đối với văn xuôi dân tộc Thái nói riêng và văn xuôi dân tộc thiểu số nói chung, mong muốn đi sâu khám phá cuộc sống, con người miền núi (nơi tác giả luận văn gắn bó và công tác), chúng tôi lựa chọn đề tài *“Truyện và ký La Quán Miên”*. Chọn đề tài nghiên cứu này, tác giả luận văn cũng muốn gửi gắm tình cảm trân trọng đối với La Quán Miên - một nhà văn dân tộc thiểu số có nhiều nỗ lực và thành công trong quá trình sáng tác, góp phần đưa cuộc sống và con người miền núi đến với bạn đọc gần xa qua những trang văn.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Trong quá trình nghiên cứu, chúng tôi đã thu thập được 15 bài viết về tác giả và tác phẩm của La Quán Miên. Là người say mê và có tố chất văn

chương, La Quán Miên sớm đến với trang viết và có được những thành công đáng khích lệ. Sáng tác của ông được các cây bút chuyên nghiệp và bạn đọc nhiệt tình đón nhận. Nhận thấy sức hấp dẫn riêng trong truyện và ký của La Quán Miên, một số nhà nghiên cứu đã trân trọng viết bài giới thiệu tác phẩm của ông với bạn đọc.

Năm 1996, tập truyện và ký đầu tay ***Hai người trở về bản*** của nhà văn La Quán Miên chính thức ra mắt bạn đọc. Đây là mốc quan trọng đánh dấu và khẳng định sự nghiệp văn chương của La Quán Miên. Sau 13 năm ra đời tập thơ in chung với các tác giả vào năm 1983, La Quán Miên đã tiếp tục sáng tác ***Bản quê yêu dấu*** (tập thơ) và ***Hai người trở về bản*** (tập truyện và ký). Sau khi đọc ***Hai người trở về bản***, nhà phê bình văn học Chu Giang Nguyễn Văn Lưu đã viết lời giới thiệu: “*Truyện của La Quán Miên rất ngắn. Đó là một ưu điểm về thể loại. Anh viết hồn nhiên, giản dị, đậm đà hương vị đời sống thiên nhiên, phong tục tập quán của đồng bào Thái miền Tây Nghệ An, vừa cổ xưa, vừa hiện đại. Giọng văn La Quán Miên hồn nhiên, khỏe khoắn, có sức lực và triển vọng*” [32, tr.3]. Nhà phê bình đã nhận dạng đặc điểm truyện của La Quán Miên ngay từ tập tác phẩm đầu tay.

Năm 1997, Bùi Việt Thắng có bài viết “***Độc đáo La Quán Miên***” đăng trên tạp chí *Văn nghệ Dân tộc và Miền núi*. Tác giả bài viết thật sự bị “*gây ấn tượng mạnh mẽ*” về cách viết truyện của La Quán Miên. Ông nhận xét: “*Gặp La Quán Miên là gặp một cách viết hồn nhiên như được uống nước từ nguồn, trong sạch, mát lành mà không cần qua khâu trùng*”, “*viết truyện đến như thể là đã gọt rửa tác phẩm đến sắc nhọn, như là đã nén chặt thuốc nổ vào ruột đạn. La Quán Miên có cách viết nhuần nhuyễn để cho triết lý không lộ liễu và chất liệu không sống sượng*” [64, tr.28]. Bùi Việt Thắng cũng có ý kiến về ký của La Quán Miên: “*kí được viết rất hoạt, có thể ví như những bài giảng đạo đức công dân được viết bằng văn chương*” [64, tr.28].

Tập truyện và ký thứ hai của La Quán Miên *Vùng đất hoa kờ mạ* (xuất bản 1997), được nhận giải thưởng của Hội Văn học nghệ thuật các dân tộc thiểu số Việt Nam năm 1998) cũng nhanh chóng được độc giả tiếp nhận. Sau khi đọc *Hai người trở về bản* và *Vùng đất hoa kờ mạ* của La Quán Miên, nhà thơ Lò Ngân Sủn cảm nhận: “trong lòng tôi như có những làn gió nhẹ thoang thoảng hương rừng mang phong vị bản sắc Thái (Nghệ An)” [61, tr.20].

Sau đó tập truyện và ký *Trời đổ* ra đời (năm 1998). Tác giả Phạm Đình Ân đã nhận xét về nội dung và cách viết của La Quán Miên: “những trang văn của La Quán Miên viết về rẻo cao, về dân tộc thiểu số rất hoạt, mềm mại, rất có không khí là điều dễ hiểu. Khung cảnh, tính cách, tâm lý, ngôn ngữ ở đây đều nhuần, hài hòa, có hồn, có đường nét, sắc màu, giàu chi tiết. Nhiều trang, La Quán Miên nói về phong tục của người thiểu số, rất gợi cảm, thú vị, vừa có văn, vừa là một tài liệu có giá trị về mặt dân tộc học, văn hóa học...” (Văn nghệ Dân tộc và Miền núi, số 5, 1999).

Về tập truyện *Năm học đã qua* (xuất bản năm 2003) của La Quán Miên, tác giả Bùi Hồng nhận xét: “Bên cạnh những câu chuyện về những nhân vật của mình, trong truyện này bạn đọc sẽ được biết thêm về những phong tục tập quán, cưới hỏi, ma tang của một số dân tộc miền núi qua một vài trang. Với một cốt truyện giản dị, lối hành văn mộc mạc, giàu hình ảnh – “Năm học đã qua” có sức lôi cuốn bạn đọc” và “cốt truyện giản dị, dễ hiểu, dễ nhớ, dễ đọc, đây là điều nhà văn La Quán Miên đã làm được” (**Độc truyện “Năm học đã qua” của La Quán Miên**) [18, tr.32]. Cảm nhận của tác giả Bùi Hồng về truyện và ký của La Quán Miên về cơ bản thống nhất với Bùi Việt Thắng, Lò Ngân Sủn, Phạm Đình Ân. Các tác giả trên đều khẳng định: miêu tả thiên nhiên, phản ánh cuộc sống, phong tục tập quán của đồng bào dân tộc Thái là nét riêng khó lẫn và ưu thế nổi bật trong truyện và ký La Quán Miên.

Tìm hiểu về truyện và ký của La Quán Miên, bên cạnh những nhận xét, đánh giá chung, chúng tôi còn tập hợp được những bài thẩm bình, nhận xét cụ